

PRAVO NA OBRAZOVANJE U CRNOJ GORI U ZAKONSKOJ
REGULATIVI I PRAKSI

*Marija Barjaktarović, profesor razredne nastave
OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“, Podgorica²⁶⁵*

Apstrakt: Pravo pojedinaca na obrazovanje je univerzalno ljudsko pravo, a samim tim i univerzalno dječije pravo. Djeca su u međunarodnom pravu prepoznata kao posebno osjetljiva i specifična kategorija za čiju zaštitu nisu dovoljni mehanizmi zaštite iz oblasti ljudskih prava. Zato se i javila potreba da se prava djece zaštite međunarodnim propisima. Činjenica da obrazovanje predstavlja kategoriju od javnog interesa obavezuje državu na prihvatanje i poštovanje međunarodnih propisa iz ove oblasti i njihovu implementaciju u domaće zakonodavstvo. Danas se gotovo ne postavlja pitanje da li neka država ima zakone koji garantuju pravo djeteta da obrazovanje. Prava djeteta su činjenica, realnost priznata međunarodnim pravom, a Konvenciju o pravima djeteta, najznačajniji međunarodni dokument iz oblasti zaštite dječijih prava, potpisalo je i ratifikovalo 196 država svijeta. Usvajanjem Konvencije države su pokazale spremnost da preuzmu odgovornost za odrastanje i dobrobit djece donošenjem i sprovođenjem različitih mjera i zakona. Većina država potpisnica već u svojim Ustavima garantuje djeci pravo na posebnu zaštitu i obrazovanje i ima svu neophodnu zakonsku regulativu. U ovom radu ću analizirati zakonsku regulativu iz oblasti prava na obrazovanje u Crnoj Gori i pokušati da utvrdim da li u dovoljnoj mjeri omogućava ostvarivanje prava na obrazovanje, da li omogućava ostvarivanje prava na obrazovanje djece iz ranjivih kategorija stanovništva (djeca sa posebnim obrazovnim potrebama, djeca iz romske zajednice i sl.), u kojoj mjeri je obavezujuća za roditelje i staratelje, koliko se poštuje u praksi i šta prosvjetni radnici misle o zakonskoj regulativi iz oblasti obrazovanja u Crnoj Gori.

Ključne riječi: pravo na obrazovanje, zakon, ranjive kategorije stanovništva

Uvod

Međunarodnim sistemom ljudskih prava, čiju osnovu čine Povelja Ujedinjenih nacija i Međunarodna povelja o ljudskim pravima, svakom pojedincu je priznato i zagarantovano pravo na obrazovanje. U nizu univerzalnih ljudskih prava, pravo na obrazovanje zauzima posebno mjesto jer je preduslov za ostvarivanje niza drugih prava od kojeg zavisi kvalitet života pojedinca kao što su pravo na rad ili pravo na informisanje i učestvovanje u društveno – političkom životu. Ostvarivanjem ovog prava djeca i odrasli dobijaju mogućnost da napreduju, da razvijaju svoja znanja, vještine i kompetencije i tako utiču na kvalitet života. Zato je pravo na obrazovanje preduslov unapređenja kvaliteta života djece i mladih. Njegovo ostvarivanje podrazumijeva ozbiljan rad državnih organa. Oni treba da omoguće da se poštuju sva prava djeteta, pa i pravo na obrazovanje, a za to je potrebno razumjeti šta podrazumijeva pravo na obrazovanje i prepoznati kada se ono krši. Istorijski posmatrano, obrazovanje i vaspitanje deteta bili su isključiva odgovornost roditelja i crkve. Međutim, danas obrazovanje predstavlja kategoriju od javnog interesa, povodom koje država zbog sveobuhvatnog razvoja ljudskih prava ima brojne obaveze ustanovljene na međunarodnom

²⁶⁵ Email: marija.b78@gmail.com

marija.barjaktarovic@os-bvpodgoricanin.edu.me

planu, pre svega kroz obavezujuće pravne akte o ljudskim pravima. Obrazovanje pojedinca predstavljalo je suštinski element njegovog ličnog razvoja, ali i civilizacijskog razvoja uopšte. Odatle i proizilazi tzv. osposobljavajući karakter prava na obrazovanje, jer ono predstavlja sredstvo i preduslov za ostvarivanje svih ljudskih prava (N. Vučković Šahović i N. Petrušić, 2015.)

Oblast obrazovanja djece treba da zauzima prioritarno mjesto u pravnom sistemu svake države jer obrazovan pojedinac doprinosi ličnom razvoju, ali i razvoju društva u cjelini. U Crnoj Gori, kao i u državama regiona, pravo na obrazovanje djeteta garantuje se međunarodnim i domaćim propisima, kao što su: Povelja Ujedinjenih nacija, Univerzalna deklaracija o pravima čovjeka, Konvencija o pravima djeteta, Ustav Crne Gore, Opšti zakon o vaspitanju i obrazovanju, Zakon o osnovnom vaspitanju i obrazovanju, Zakon o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama.

Pravo na obrazovanje u međunarodnim i domaćim propisima

Pravo na obrazovanje se prvi put pominje u **Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima** koja je usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 10. decembra 1948. godine. Iako je u vrijeme donošenja Deklaracija bila bez pravne obaveze, tek svečana izjava, postavila je temelj svim budućim dokumentima iz oblasti svih ljudskih prava, pa i obrazovanja. Zahtjevi da svako ima pravo na obrazovanje i da obrazovanje treba da bude besplatno, postali su neizostavni dio zakona država. Svako ima pravo na školovanje. Školovanje treba da bude besplatno bar u osnovnim i nižim školama. Osnovna nastava je obavezna. Tehnička i stručna nastava treba da bude opšte dostupna, a viša nastava treba da bude svima podjednako pristupačna na osnovu utvrđenih kriterijuma (Univerzalna deklaracija o pravima čovjeka, Član 26, stav 1). Deklaracija je postavila i zahtjev da školovanje bude usmjereno ka poštovanju ljudskih prava i sloboda, čime se doprinosi kvalitetu obrazovanja, a daje i slobodu roditeljima da za svoje dijete izaberu obrazovanje koje smatraju najboljim. Školovanje mora da bude usmereno ka punom razvoju ljudske ličnosti i jačanju poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ono mora da unapređuje razumijevanje, trpeljivost i prijateljstvo među svim narodima, rasnim i vjerskim grupacijama, kao i rad Ujedinjenih nacija na održavanju mira. Roditelji imaju prvenstveno pravo pri biranju vrste školovanja za svoju djecu (Univerzalna deklaracija o pravima čovjeka, Član 26, stav 2 i 3). Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima je uspostavila nekoliko važnih stavki koje doprinose ostvarivanju prava na obrazovanje: obavezno i besplatno osnovno obrazovanje, kvalitet obrazovanja i pravo na slobodu izbora pri izboru vrste školovanja.

Pravo na obrazovanje svakom licu priznaje se i u Članu 13 **Pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima** koji je uzvojen Rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 16. decembra 1966. godine, a stupio je na snagu 3. januara 1976. godine. Da bi se pravo na obrazovanje ostvarilo, Pakt obavezuje članice da obezbijede besplatno osnovno obrazovanje, da srednje i visoko obrazovanje bude dostupno svima i da se radi na postepenom uvođenju besplatnog obrazovanja. Ovim dokumentom se propisuje i rad na kvalitetu obrazovanja njegovim usmjeravanjem ka poštovanju osnovnih prava i sloboda čovjeka, potpomaganju razumijevanja, tolerancije i prijateljstva između naroda i svih rasnih, etničkih i vjerskih grupa. Paktom se omogućava roditeljima sloboda u izboru škole i vjerskog i moralnog odgajanja djeteta u skladu sa vlastitim uvjerenjima. Preporučuje se i aktivni rad na razvoju školske mreže na svim nivoima, uspostavljanje adekvatnog sistema stipendija i stalno poboljšavanje materijalnih uslova nastavnog osoblja.

Konvencija o pravima djeteta je usvojena na Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija 20. novembra 1989. godine. U Članovima 28 i 29 ona djeci najsveobuhvatnije priznaje pravo na obrazovanje. Ovom deklaracijom strane ugovornice priznaju pravo na obrazovanje i u cilju postepenog postizanja ovog prava, a na osnovu jednakih mogućnosti, treba da učine osnovno obrazovanje obaveznim i besplatnim za sve, da preduzimaju mjere za obezbjeđivanje redovnog pohađanja škole i smanjenja stope napuštanja škole, da omogućе da srednje i visoko obrazovanje bude dostupno svakom djetetu uz postepeno uvođenje besplatnog srednjeg i visokog obrazovanja. Deklaracija obavezuje strane ugovornice da preduzimaju posebne mjere da se disciplina u školama sprovodi na način primjeren ljudskom dostojanstvu i pokretanje međunarodne saradnje iz oblasti obrazovanja. Deklaracija se bavi i kvalitetom nastave, pa ukazuje na to da obrazovanje treba da bude usmjereno na razvoj djetetove ličnosti, talenta, mentalnih i fizičkih sposobnosti i krajnjih mogućnosti, na razvoj poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, djetetovih roditelja, kulturnog identiteta, jezika,

nacionalnih vrijednosti i na pripremanje djeteta za odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumijevanja, mira, tolerancije, jednakosti polova, prijateljstva među narodima, etničkim, nacionalnim i vjerskim grupama i poštovanja prema prirodnoj okolini.

Evropska konvencija o ljudskim pravima i slobodama u Protokolu 1, Član 2, priznaje pravo na obrazovanje, ali ne obavezuje države potpisnice na obezbjeđivanje obaveznog, besplatnog i kvalitetnog obrazovanja kao što je slučaj sa ostalim dokumentima iz ove oblasti. Niko ne može biti lišen prava na obrazovanje. U vršenju svih svojih funkcija u oblasti obrazovanja i nastave država poštuje pravo roditelja da osiguraju takvo obrazovanje i nastavu koji su u skladu sa njihovim vlastitim vjerskim i filozofskim uvjerenjima (Evropska konvencija o ljudskim pravima, Protokol 1, Član 2).

Ustav Crne Gore, kao najviši pravni akt, Članom 75 garantuje pravo na školovanje pod jednakim uslovima, obavezno i besplatno osnovno školovanje i autonomiju univerziteta, visokoškolskih i naučnih ustanova.

Pravo na obrazovanje djeci u Crnoj Gori garantuje se i nizom zakona. Članom 2a **Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju**, osnovno obrazovanje i vaspitanje dostupno je svim licima i ne može biti neposredno ili posredno ograničeno po osnovu: pola, rase, boje kože, jezika, vjere, bračnog stanja, političkog ili drugog ubjedenja, nacionalnog, etničkog ili drugog porijekla, imovinskog stanja, invalidnosti, ili po drugom sličnom osnovu, položaju ili okolnosti, u skladu sa posebnim zakonom (Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, Član 2a). Članom 4 istog zakona propisana je osnovnoškolska obaveza po kojoj je osnovno obrazovanje i vaspitanje obavezno za svu djecu uzrasta od šest do 15 godina života i koja se smatra ispunjenom poslije devet godina pohađanja škole. Stavom 2 istog Člana, roditelj mora obezbijediti da njegovo dijete ispuni osnovnoškolsku obavezu. Članom 36 propisano je obezbjeđivanje osnovnoškolske obaveze. Prema Stavu 1 ovog Člana, škola je dužna da podnese prijavu nadležnoj inspekciji protiv roditelja djeteta koje nije upisano u školu, odnosno ne ispunjava osnovnoškolsku obavezu. Stavom 2 propisan je rok za podošenje prijave protiv roditelja od strane škole, a Stavom 3 roditelj se obavezuje da saraduje sa školom u cilju postizanja boljeg uspjeha u učenju i vladanju, kao i ispunjavanju dužnosti učenika. Članom 44 propisano je odsustvovanje učenika po kome učenik može, u toku nastavne godine, po najavi, da odsustvuje iz škole do pet radnih dana uz saglasnost roditelja.

Zakonom o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama obezbjeđuje se ostvarivanje prava na obrazovanje djece iz ove kategorije. Članom 5 ovog zakona propisuje se da je vaspitanje i obrazovanje, odnosno rehabilitacija i rehabilitacija djece sa posebnim obrazovnim potrebama obavezno od momenta otkrivanja posebne obrazovne potrebe djeteta. Stav 2 istog Člana propisuje da vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama treba da obezbjeđuje onaj stepen obrazovanja koji odgovara njihovom fizičkom, intelektualnom, emocionalnom i socijalnom razvoju. Član 6 istog zakona omogućava roditeljima, usvojiocima ili starateljima djeteta sa posebnim obrazovnim potrebama pravo da učestvuju u izboru programa vaspitanja i obrazovanja, u skladu sa zakonom i da u toku školovanja, promijene program vaspitanja i obrazovanja.

Ostvarivanje prava na obrazovanje u praksi

Katarina Tomaševski, prva UN-ova specijalna izvjestiteljica za obrazovanje, izradila je tzv. koncept 4A, kojim se obrazovanje čini smislenim pravom. Identificirala je dostupnost (engl. availability), pristupačnost (engl. accessibility), prihvatljivost (engl. acceptability) i prilagodljivost (engl. adaptability) kao četiri ključne komponente koje države moraju pružiti ako žele osigurati djelotvorno pravo na obrazovanje (Inkluzivnim obrazovanjem protiv segregacije u školama, str. 11).

Raspoloživost obrazovanja podrazumijeva obavezu države da osniva vaspitno – obrazovne ustanove i obezbijedi ljudske i materijalne resurse za zadovoljenje ove pravne dimenzije.

Dostupnost se odnosi na obavezu države da omogućí obavezno i besplatno osnovno obrazovanje, a srednje i visoko prema određenim uslovima, da radi na ukidanju prepreka koje vode ka diskriminaciji i isključivanju po bilo kojoj osnovi, uključujući i ekonomske. Dostupnost podrazumijeva i prilagođavanje blizine vaspitno – obrazovnih ustanova i cijena udžbenika, obezbjeđivanje javnog prevoza za učenike, obezbjeđivanje pristupa savremenim tehnologijama, ali i obezbjeđivanje materijalnih sredstava koja će učiniti dostupnijim obrazovanje ranjivim kategorijama stanovništva.

Prihvatljivost podrazumijeva obavezu države da omogući kvalitetne obrazovne programe i sadržaje, kao i ljudske resurse, kvalitetne metode proučavanja i vrednovanja, da omogući da se čitav obrazovni zasniva na poštovanju ljudskih prava i u skladu s tim sprovodi školska i razredna disciplina.

Prilagodljivost podrazumijeva obavezu države da se prilagodi različitim grupama djece, kao što su: djeca iz ranjivih kategorija stanovništva, djeca manjinskih naroda, djeca sa posebnim obrazovnim potrebama, djeca izbjeglice i sl.

U Crnoj Gori mrežu škola čine 163 državne osnovne škole, 50 državnih srednjih škola, 13 državnih muzičkih škola, 2 državna obrazovna centra, 3 državna resursna centra, što uz privatne osnovne, muzičke i srednje škole čini dobro razvijenu školsku mrežu, pa se može reći da je zadovoljen uslov raspoloživosti. Osnovno obrazovanje u Crnoj Gori je obavezno i besplatno. Prethodnih godina učenici iz ranjivih kategorija stanovništva su dobijali besplatno udžbenike, a od ove školske godine svi osnovci u Crnoj Gori imaju besplatne udžbenike, što doprinosi dobroj dostupnosti. PDV za udžbenike i nastavna sredstva se oporezuje po sniženoj stopi od 7%. Dostupnosti doprinosi i to što se za učenike iz udaljenih područja plaća prevoz do škole. Prevoz do škole se plaća i učenicima romske nacionalnosti. Za vrijeme pandemije korona virusa učenicima romske nacionalnosti, u saradnji sa telekomunikacionim kompanijama, podijeljeni su mobilni telefoni sa internet resursima. Kategorije prihvatljivosti i prilagodljivosti zahtijevaju posebnu analizu zbog svojih specifičnosti. Na prvi pogled, uočljivo je da se nastavni programi zasnivaju na principima poštovanja ljudskih prava, da se za nastavni kadar organizuju obavezna i besplatna stručna usavršavanja, da nastavu pohađaju djeca romske nacionalnosti i svih ostalih manjinskih naroda, djeca sa posebnim obrazovnim potrebama, djeca stranih državljana i djeca izbjeglice. U Crnoj Gori je prepoznat problem sa upisivanjem u škole i pohađanjem nastave djece romske nacionalnosti. Država je taj problem pokušala da riješi zapošljavanjem asistenata za socijalnu inkluziju koji su spona između škole i porodice. To je u nekim slučajevima dalo odlične rezultate, a u mnogo slučajeva nije. Djeca stranih državljana i izbjeglica se odmah upisuju u škole bez navikavanja na jezik, što i za njih može biti otežavajuća okolnost. Za djecu izbjeglice je organizovana dopunska nastava koja im omogućava brže prilagođavanje i uključivanje u sistem.

Postavlja se pitanje da li onda sva djeca u Crnoj Gori ostvaruju pravo na obrazovanje. Odgovor na to pitanje pokušala sam da dobijem od nastavnika iz dvije podgoričke osnovne škole. Škole su specifične po tome što u jednoj školi nastavu pohađaju učenici iz svih mogućih kategorija: djeca iz porodica nižeg socijalnog statusa, djeca iz romske zajednice, manjinskih naroda, djeca sa posebnim obrazovnim potrebama, djeca stranih državljana. Nastavu u drugoj školi pohađaju djeca pretežno visokoobrazovanih roditelja i djeca sa posebnim obrazovnim potrebama, a od ove školske godine djeca izbjeglice i djeca stranih državljana.

Istraživanje o ostvarivanju prava na obrazovanje

Cilj istraživanja je utvrditi da li svi učenici u Crnoj Gori mogu da ostvare pravo na obrazovanje.

Zadaci istraživanja su:

- Utvrditi da li je obrazovanje dostupno svoj djeci u Crnoj Gori
- Utvrditi da li Crna Gora ima dobru zakonsku regulativu koja doprinosi ostvarivanju ovog prava
- Utvrditi da li se krši pravo na obrazovanje i ima li odgovornih za to

Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 40 nastavnika razredne i predmetne nastave (po 20 nastavnika iz dvije škole). U istraživanju je korišćen onlajn upitnik sa pitanjima otvorenog i zatvorenog tipa, a prilikom obrade podataka korišćene su mjere deskriptivne statistike.

Rezultati istraživanja

Prvi set pitanja je sadržao teorijsko objašnjenje koncepta 4A. Na pitanje "Procijenite u kojoj je mjeri u Crnoj Gori zastupljen koncept 4A kojim se osigurava pravo na obrazovanje (raspoloživost, dostupnost, prihvatljivost, prilagodljivost), 100% ispitanih je za koncepte raspoloživosti i dostupnosti odgovorilo "u potpunosti je zastupljeno". Za koncepte prihvatljivosti i prilagodljivosti, 50% ispitanih je odgovorilo „djelimično zastupljeno“ i 50% „u potpunosti zastupljeno“. U obrazloženjima odgovora ispitanici su naveli da „kvalitet obrazovnih programa nije na najboljem nivou“, „metode proučavanja i

vrednovanja bi mogle biti bolje i raznovrsnije“, „disciplina u školi i odjeljenjima nije u skladu sa normama“, „u škole se upisuju djeca stranih državljana bez nostrifikacije dokumentacije, bez ikakve pripreme i bez poznavanja jedne riječi službenog jezika, što otežava rad u učionici i zbog čega ostala djeca dobijaju lošije obrazovanje“, „djeca sa posebnim obrazovnim potrebama se upisuju neselektivno, često na sopstvenu štetu i na štetu ostalih učenika u odjeljenju“.

Na pitanje “Ocijenite zakonsku regulativu koja omogućava ostvarivanje prava na obrazovanje”, 5% ispitanika je odgovorilo da je zakonska regulativa odlična, 85% smatra da je zakonska regulativa dobra, ali je treba dopuniti, 7,5% ispitanih je odgovorilo da je loša i 2,5% da ne zna. Ispitanici su dodatno obrazložili da zakoni u Crnoj Gori definišu osnovno obrazovanje kao obavezno i obavezuju roditelje da poštuju osnovno-školsku obavezu, ali nije detaljno razrađen sistem sankcija za roditelje koji ne poštuju zakon. Učenici romske nacionalnosti često neopravdano izostaju, odlaze na period duži od mjesec dana i za to ne postoji mjera ili sankcija, već se sve svodi na pozive i opomene. Istaknuto je i da se zbog nedefinisanosti u zakonu dešava da se sa šestogodišnjim učenicima upisuju djeca romske nacionalnosti od 9-10 godina čiji roditelji su izbjegavali da ih upišu u školu, što je loše i za šestogodišnjake i za stariju djecu. Na ove probleme ukazuju nastavnici iz škole koja ima djecu iz romske zajednice i nižeg socijalnog statusa. Nastavnici iz škole u koju idu djeca pretežno visokoobrazovanih roditelja su mišljenja da pitanje izostajanja sa nastave nije u dovoljnoj mjeri zakonski definisano, pa roditelji i učenici to zloupotrebljavaju (učenici često izostaju zbog putovanja i vannastavnih aktivnosti). U Zakonu o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama uočeno je da se roditeljima omogućava pravo da odaberu program koji odgovara njihovoj djeci. Nastavnici su mišljenja da roditeljima treba omogućiti izbor, ali isključivo po pribavljenom mišljenju stručnjaka. Tako bi se zaustavio neselektivni upis djece s posebnim obrazovnim potrebama u škole u kojima ne mogu da napreduju.

Većina nastavnika je mišljenja da se pravo na obrazovanje u Crnoj Gori krši i to činjenjem i nečinjenjem. Mišljenja su da država u velikoj mjeri omogućava ostvarivanje prava na obrazovanje, poštujući međunarodne propise i domaće zakone, ali da roditelji na pogrešan način koriste raspoložive resurse, pa time krše pravo svoje djece na kvalitetno obrazovanje. Država krši pravo na obrazovanje time što čini malo ili ne čini ništa da se zaustavi kršenje prava djece od strane roditelja.

Na osnovu analize percepcije nastavnika, može se zaključiti da je osnovno obrazovanje u Crnoj Gori dostupno svima, da treba osavremenjavati programe, pristupe i metode rada u nastavi, posvetiti pažnju disciplini, raditi na dopuni zakonske regulative i osmisлити sistem djelotvornih mjera i sankcija za sve one koji ne omogućavaju djeci ostvarivanje prava na obrazovanje.

Zaključak

Uvrštavanjem u niz univerzalnih ljudskih prava, društvo je pokazalo da je prepoznalo značaj obrazovanja. Veliki broj međunarodnih i državnih propisa garantuju pravo na obrazovanje, ali u praksi zakon ponekad ostaje samo „slovo na papiru“. Pravo na obrazovanje pojedinaca krši se sa različitih pozicija, u većoj ili manjoj mjeri, ali se stiče utisak da najteže posljedice ostavlja ako porodica i roditelji djeteta nisu prepoznali značaj obrazovanja. Državni organi stalno treba da rade na ostvarivanju koncepta 4A, da poboljšavaju raspoloživost, dostupnost, prihvatljivost i prilagodljivost obrazovanja i u okviru ostvarivanja ovog koncepta posebnu pažnju obrate na podršku roditeljima kroz savjetovanja i stručni rad, ali i da donesu niz mjera kojima će se sankcionisati svi oni, pa i roditelji, koji krše pravo djece na obrazovanje. Značajan doprinos treba da daju i nastavnici koji treba da preduzimaju mjere za zaštitu prava djece na obrazovanje, da prijavljuju nepravilnosti i ukazuju državnim organima na propuste. Na to ih obavezuje i Konvencija o pravima djeteta. Nastavnici i stručne službe treba da uspostave saradnju sa roditeljima i ukažu im na značaj obrazovanja. Državni organi i nadležna ministarstva treba da pruže više podrške nastavnom kadru i da ih osnaže da rade na boljoj komunikaciji sa roditeljima i boljoj zaštiti prava djece na obrazovanje. Obrazovanje treba da bude prepoznato kao vrijedan ljudski resurs koji doprinosi razvoju društva u cjelini, poboljšanju materijalnog položaja i kvaliteta života i izlasku iz kruga siromaštva.

Literatura:

- Gomien, D. (1994) *Kratki vodič kroz evropsku konvenciju o ljudskim pravima*, Beograd: Prometej
- Spajić-Vrkaš, V. Stričević, I. Maleš, D. Matijević, M. (2004) *Poučavati prava i slobode*, Zagreb: Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Tomaševski, K. (2006.) *Human rights obligations in education: The 4-A Scheme*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers
- Council of Europe (2017) *Inkluzivnim obrazovanjem protiv segregacije u školama u Evropi*
- Evropska konvencija o ljudskim pravima i slobodama. (1950), dostupno na https://www.echr.coe.int/documents/convention_bos.pdf
- UNESCO (2009), „*Policy guidelines on inclusion in education*” [Strateške smjernice o inkluziji u obrazovanju], UNESCO, Paris.
- UNICEF. (2007) A Human Rights-Based Approach to Education for All, dostupno na <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001548/154861e.pdf>
- UNICEF. Konvencija o pravima djeteta, dostupno na <https://www.unicef.org/montenegro/price/konvencija-o-pravima-djeteta>
- Ustav Crne Gore (2007), dostupno na <https://www.skupstina.me/me/ustav-crne-gore>
- Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju (2021), dostupno na <https://www.gov.me/dokumenta/17fc9409-f431-411a-a3ef-2b316eaf1562>
- Zakon o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama (2015), dostupno na <https://www.gov.me/dokumenta/1fa97620-49fe-4677-b939-364e9d2dd4a3>

***RIGHT TO EDUCATION IN MONTENEGRO IN LAW
REGULATIONS AND PRACTICES***

Abstract: *The right of individuals to education is a universal human right, and therefore a universal child's right. In international law, children are recognized as a particularly sensitive and specific category for whose protection human rights protection mechanisms are not sufficient. That is why there was a need to protect children's rights by international regulations. The fact that education represents a category of public interest obliges the state to accept and respect international regulations in this area and their implementation in domestic legislation. Today, the question of whether a country has laws guaranteeing a child's right to education is almost unheard of. Children's rights are a fact, a reality recognized by international law, and the Convention on the Rights of the Child, the most important international document in the field of the protection of children's rights, was signed and ratified by 196 countries of the world. By adopting the Convention, states have shown their willingness to take responsibility for the upbringing and well-being of children by adopting and implementing various measures and laws. Most of the signatory countries already in their Constitutions guarantee children the right to special protection and education and have all the necessary legal regulations. In this paper, I will analyze the legal regulations in the field of the right to education in Montenegro and try to determine whether it sufficiently enables the realization of the right to education, whether it enables the realization of the right to education of children from vulnerable categories of the population (children with special educational needs, children from the Roma community, etc.), to what extent is it binding for parents and guardians, how much is it respected in practice and what do educators think about the legal regulations in the field of education in Montenegro.*

Keywords: *right to education, law, vulnerable population categories*